

การปรับทัศนคติ: เครื่องมือจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกของคณะรักษา ความสงบแห่งชาติ

ชนกนันท์ เสรีธรรมาชน⁹

รุจน์ โกมลบุตร¹⁰

บทคัดย่อ

นับตั้งแต่มีการรัฐประหารในปี 2557 โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ประชาชนที่แสดงออกทางการเมือง รวมทั้งสื่อมวลชนที่นำเสนอข่าวในเชิงตรวจสอบรัฐบาลถูกเรียกรายงานตัว และควบคุมตัวไว้ในค่ายทหาร การกระทำในลักษณะนี้ถูกเรียกขานกันในสังคมว่า “การปรับทัศนคติ” (Attitude Adjustment) การเรียกบุคคลไปปรับทัศนคติอาศัยความชอบธรรมทางกฎหมาย ผ่านกฎอัยการศึก และคำสั่งหัวหน้า คสช. ที่ 3/2558 และ 13/2559 ที่ให้อำนาจ คสช. ควบคุมตัวประชาชนได้ถึง 7 วัน บทความวิจัยนี้ศึกษากระบวนการปรับทัศนคติของ คสช. และผลกระทบที่เกิดจากการปรับทัศนคติของ คสช. ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ถูกปรับทัศนติและนักวิชาชีพด้านกฎหมายและสื่อมวลชน ผลการศึกษาพบว่า ในกระบวนการปรับทัศนคติของ คสช. มี 8 ขั้นตอนที่สำคัญ ได้แก่ (1)การเรียกรายงานตัว/ควบคุมตัว (2)การเดินทาง (3)การตรวจร่างกาย/ทำประวัติ (4)การควบคุมตัวในค่ายทหาร (5)การรับประทานอาหาร (6)การพูดคุย/การสอบสวน (7)การปล่อยตัว (8)หลังการปล่อยตัว ในประเด็นด้านผลกระทบที่เกิดจากการปรับทัศนคติของ คสช. พบว่า การปรับทัศนติส่งผลกระทบต่อ 3 ด้าน ได้แก่ การละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อผู้ถูกปรับทัศนติ เสรีภาพในการแสดงออกทางการเมืองถูกจำกัด และส่งผลกระทบต่อระบบยุติธรรม

คำสำคัญ : การปรับทัศนคติ, คณะรักษาความสงบแห่งชาติ, เสรีภาพในการแสดงออก, การเมือง

⁹ นักศึกษาปริญญาโท คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

¹⁰ ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Attitude Adjustment: National Council for Peace and Order's Tool for Freedom of Expression Limitation

Abstract

Since the 2014 coup by the National Council for Peace and Order (NCPO), many individuals who express their political view and journalists who investigate of the government have been summoned for talks and detained. Such treatment has been called “attitude adjustment” session which is authorized by the martial law and the Head of NCPO Order Number 3/2015 and 13/2016, granting the NCPO authority to detain people for up to 7 days. This article focuses on studying the process of the NCPO's attitude adjustment and its impacts through in-depth Interviews of legal experts, journalists and those who underwent the session, and also collects media interviews of those whose went through the session. After an initial study into the process of the NCPO's attitude adjustment session, from summoning to releasing, the researcher has found at least 8 patterns which are summoning, travelling, Physical examination/basic information, staying at a military camp, eating, talks/investigation, releasing and after releasing. On the impacts of the NCPO's attitude adjustment session, the researcher has found three significant impacts -- the human rights violation of those who underwent the session, the suppression of freedom of political expression and the effects on the justice system.

Keywords: attitude adjustment session, National Council for Peace and Order, freedom of expression, politics

บทนำ

“ในแง่กฎหมาย ระเบียบเผด็จการรับประกันความสงบปลอดภัยบนท้องถนน แต่จะมีความน่าสะพรึงกลัวเกิดขึ้นที่ประตูบ้าน [ประชาชน] ในระบอบประชาธิปไตย ถนนอาจจะไม่ปลอดภัยตอนมืดค่ำ แต่ค่อนข้างมั่นใจได้ว่าคนที่มาเคาะประตูบ้านคุณตอนเช้าคือคนส่งนม [ไม่ใช่ตำรวจลับ]”

อดัม มิชนิก (Adam Michnik อ้างถึงใน ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2558: น.31)

คำกล่าวข้างต้นสะท้อนสถานการณ์ประตูป้านของประชาชนได้เป็นอย่างดี ในห้วงเวลาที่ประเทศไทยต้องตกอยู่ภายใต้ระบอบเผด็จการทหาร จากคำบอกเล่าของนักศึกษา ด้านคอมพิวเตอร์ ขณะถูกควบคุมตัวมีอายุเพียง 19 ปี เขาเล่าว่าเจ้าหน้าที่ทหารแฝงตัวเป็น “คนส่งพิซซ่า” มาเคาะประตูป้าน เนื่องจากเจ้าหน้าที่ทหารสงสัยว่าเป็นผู้รับผิดชอบต่อการโจมตีเว็บไซต์ เขาถูกควบคุมตัวอยู่ในค่ายทหารนานถึง 7 วันภายใต้กระบวนการที่เรียกว่า การปรับทัศนคติ (ไฮลอร์, 2561)

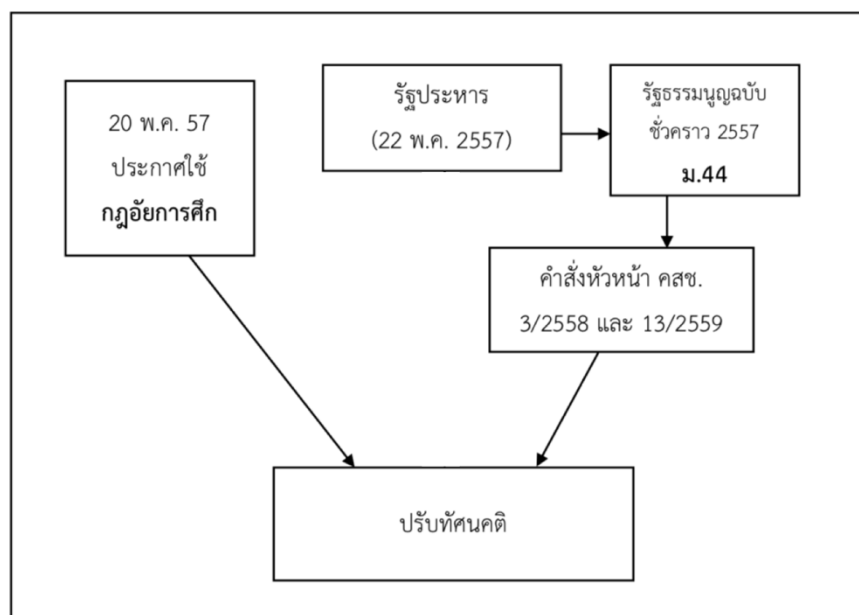
การรัฐประหารในวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ภายใต้การนำของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาศ.2475 (กฎอัยการศึก) ทั่วราชอาณาจักร กระทั่งมีการประกาศยกเลิกการใช้กฎอัยการศึกเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2558 และประกาศใช้คำสั่งหัวหน้า คสช. ที่ 3/2558 เรื่อง การรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของชาติขึ้นมา เพื่อให้อำนาจเจ้าหน้าที่ทหารแทนกฎอัยการศึกโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 44 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2557 หรือรัฐธรรมนูญชั่วคราว (ศูนย์ทนายเพื่อสิทธิมนุษยชน, 2559)

ต่อมาในวันที่ 29 มีนาคม 2559 มีการออกคำสั่งหัวหน้า คสช. ฉบับที่ 13/2559 เรื่อง “การป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดบางประการที่เป็นภัยอันตรายต่อความสงบเรียบร้อยหรือบ่อนทำลายระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ” คำสั่งดังกล่าวให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานในการจับกุมบุคคลผู้กระทำความผิดซึ่งหน้า, ควบคุมตัว, คั่น ยึด, อายัด, หรือควบคุมตัวบุคคลไว้ได้ไม่เกิน 7 วัน ตลอดจนกำหนดเงื่อนไขในการปล่อยตัวด้วย จุดสำคัญคือคำสั่งนี้เปิดช่องให้ทหารไม่ต้องรับผิดและตัดอำนาจการตรวจสอบโดยศาลปกครอง อย่างไรก็ตาม อำนาจดังกล่าว จำกัดว่าต้องใช้กับบุคคลซึ่งมีพฤติการณ์กระทำความผิดอาญา “บางประการ” เช่น การข่มเหง ทุบตี รังแกให้บุคคลอื่นเกรงกลัว ไม่กล้าขัดขึ้น หรือร้องเรียนต่อพนักงาน

เจ้าหน้าที่ รวมถึงบุคคลที่ดำรงชีพด้วยการกระทำผิดกฎหมาย เช่น ค้ายาเสพติด เป็นเจ้ามือพนัน มีพฤติการณ์ซ่องสุมอาวุธเท่านั้น (ไอลอว์, 2559)

ซึ่งสถานะของประกาศ และคำสั่ง คสช. เหล่านี้ ตำรานิติศาสตร์หลายเล่มเรียกรวมว่า "คำสั่งของคณะปฏิวัติ" ในทางทฤษฎีนิติศาสตร์หลายสำนักก็ยอมรับว่า ประกาศและคำสั่งเหล่านี้ มีค่าเป็นกฎหมายอย่างหนึ่ง ทุกยุคสมัยที่มีการเข้ายึดอำนาจการปกครองประเทศด้วยวิธีการพิเศษ คณะที่เข้ายึดอำนาจต่างก็จะต้องออกประกาศหรือคำสั่งจำนวนมาก และหลายฉบับก็ยังมีผลบังคับใช้ถึงปัจจุบัน ส่วนในทางข้อเท็จจริงหน่วยงานรัฐในประเทศไทย รวมถึงฝ่ายตุลาการก็ยอมรับว่าคำสั่งของคณะปฏิวัติมีเหล่านี้มีผลเป็นกฎหมาย มีผลให้บังคับใช้ได้ และปฏิบัติไปตามนั้น (ไอลอว์, 2560)

อย่างไรก็ดีกฎอัยการศึก คำสั่งหัวหน้า คสช. ที่ 3/2558 และ 13/2559 มีลักษณะของตัวบทที่ให้อำนาจ คสช. ในการเรียกตัว เข้าค้น จับกุมตัว และคุมตัวไว้ได้ 7 วัน โดยที่ไม่สามารถตรวจสอบได้ หากทำความเข้าใจกลไกที่ คสช. สร้างขึ้นมาเพื่อให้มีอำนาจดังกล่าวแล้ว จะพบว่ากลไกนี้ทำให้เกิดกระบวนการที่เรียกว่าการปรับทัศนคติ อธิบายให้เข้าใจได้ดังภาพแสดงกลไกการปรับทัศนคติ

ภาพแสดงกลไกการปรับทัศนคติ

การปรับทัศนคติ (Attitude Adjustment) เป็นคำที่ถูกใช้อย่างกว้างขวางจากสื่อมวลชน นักวิชาการ และประชาชนทั่วไป ในการนิยามลักษณะการกระทำของ คสช. ไม่ว่าจะเป็นใน ลักษณะของการเชิญตัวเพื่อทำความเข้าใจ/ปรับความเข้าใจ การพูดคุยเพื่อขอความร่วมมือ การ กักตัวในค่ายทหาร/สถานที่ต่างๆ ไปจนถึงการข่มขู่ คุกคาม การใช้กำลัง ฯลฯ อย่างไรก็ตามเว็บไซต์ ศัพท์การเมืองไทยร่วมสมัย (www.thaipolitionary.com) ให้คำนิยามที่ง่ายต่อการเข้าใจว่า “การ ปรับทัศนคติ เป็นการออกคำสั่งเรียกตัว หรือใช้กำลังควบคุมตัวผู้ชุมนุมต่อต้าน ผู้แสดงออกทาง การเมือง หรือบุคคลใดๆ ที่มีแนวโน้มว่าจะกระด้างกระเดื่องและเป็นภัยคุกคามต่ออำนาจของ คสช. และรัฐบาลเผด็จการทหาร ไปกักขังหน่วงเหนี่ยว เพื่อชี้แจง ข่มขู่ และบีบบังคับให้เชื่อฟัง ซึม และยอมจำนนต่อเผด็จการ”

ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน (TLHR) เปิดเผยแพร่รายงานการรวบรวมข้อมูลรูปแบบ การละเมิดสิทธิโดยไม่ใช้การดำเนินคดีพบว่าตลอด 4 ปีที่ผ่านมา มีประชาชนที่ถูกเรียกรายงาน ตัวและปรับทัศนคติ อย่างน้อย 876 คน ถูกข่มขู่ คุกคามและติดตามอย่างน้อย 417 คน รวมทั้ง สองรูปแบบกว่า 1,138 คน โดยหลายคนถูกกระทำในทั้งสองลักษณะ (ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิ มนุษยชน, 2561)

จากความสำคัญข้างต้นจะเห็นว่าการปรับทัศนคติของ คสช. ทำให้ประชาชนที่ออกมา แสดงออกทางการเมืองถูกนำตัวไปปรับทัศนคติเป็นจำนวนมาก ทว่าการศึกษาที่รวบรวมข้อมูล ในเชิงกระบวนการ (process) ว่ากระบวนการปรับทัศนคติของ คสช. แท้จริงแล้วเป็นอย่างไร มี ลักษณะแบบไหนนั้น ยังไม่ปรากฏให้เห็นเป็นการศึกษาวิจัยเชิงลึก ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษา ถึงกระบวนการปรับทัศนคติของ คสช. ตั้งแต่ขั้นตอนการเรียกตัวไปจนถึงการปล่อยตัวว่ามี ลักษณะอย่างไร ตลอดจนศึกษาถึงผลกระทบที่เกิดจากการปรับทัศนคติของ คสช. เนื่องจากการ ศึกษาในมิติด้านผลกระทบอาจนำมาซึ่งการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการปรับ ทัศนคติได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงกระบวนการปรับทัศนคติของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ
2. เพื่อศึกษาผลกระทบที่เกิดจากการปรับทัศนคติของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยเครื่องมือสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มตัวอย่างที่ถูก คสช. ปรับทัศนคติจำนวน 7 คน เพื่อศึกษาถึงกระบวนการปรับทัศนคติของ คสช. และผลกระทบที่เกิดจากการปรับทัศนคติของ คสช. โดยผู้วิจัยจะปกปิดชื่อจริงเป็นความลับ เพื่อความเป็นส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูล รวมทั้งสัมภาษณ์ความคิดเห็นของนักวิชาชีพด้านกฎหมาย ได้แก่ ยิ่งชีพ อัชฌานนท์ ผู้จัดการโครงการอินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชน (ilaw) และนักวิชาชีพด้านสื่อมวลชน ได้แก่ ชูวัส ฤกษ์ศิริสุข บรรณธิการบริหารสำนักข่าวประชาไท ในการศึกษาประเด็นด้านผลกระทบที่เกิดจากการปรับทัศนคติของ คสช. จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อจัดหมวดหมู่ของข้อมูลตามประเด็นการศึกษา สรุปและตีความโดยใช้วิธีการวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis) นำเสนอด้วยการอภิปรายประเภทข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

ผลการวิจัย

จากการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารการให้สัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่างถึงกระบวนการปรับทัศนคติของ คสช. ผลการศึกษาพบว่า ในกระบวนการปรับทัศนคติมี 8 ขั้นตอนที่สำคัญ ได้แก่ (1)การเรียกรายงานตัว/ควบคุมตัว (2)การเดินทาง (3)การตรวจร่างกาย/ทำประวัติ (4)การควบคุมตัวในค่ายทหาร (5)การรับประทานอาหาร (6)การพูดคุย/การสอบสวน (7)การปล่อยตัว (8)หลังการปล่อยตัว อภิปรายผลได้ดังนี้

1.การเรียกรายงานตัว/ควบคุมตัว

จากการศึกษาพบว่าขั้นตอนของการนำบุคคลไปปรับทัศนคติ มี 2 แบบ ได้แก่ (1)การประกาศเรียกทางโทรทัศน์ หรือส่งหมายเรียกไปที่บ้าน แล้วผู้ถูกเรียกไปรายงานตัวเอง (2)รูปแบบที่ไม่มีหมายเรียก แต่เจ้าหน้าที่จะใช้วิธีการควบคุมตัวโดยพลการ กรณีตัวอย่างที่น่าสนใจของกลุ่มตัวอย่างรายหนึ่งได้รับหมายเรียกไปรายงานตัว แต่พยายามหลบหนีไม่ไปรายงานตัวตามวันและเวลาที่ คสช. ระบุไว้ เจ้าหน้าที่ทหารจึงบุกควบคุมตัวจากคอนโดมิเนียมส่วนตัวไปยังค่ายทหารเพื่อปรับทัศนคติ

2.การเดินทาง

การนำตัวผู้ถูกปรับทัศนคติไปยังสถานที่ต่างๆ พบความสอดคล้องกันคือ การขนส่งผู้ถูกปรับทัศนคติด้วยรถตู้ และรถฮัมวีของทหาร และทุกครั้งจะมีเจ้าหน้าที่ทหารนั่งคุม ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างบางรายพบกระบวนการ “ปิดตา” ระหว่างการเดินทาง ทำให้ผู้ถูกปรับทัศนคติไม่สามารถมองเห็นว่า เจ้าหน้าที่พาไปยังสถานที่ใด กลุ่มตัวอย่างบางรายยังพบว่าเจ้าหน้าที่ทหารสวมชุดเครื่องแบบใส่หมวก พร้อมติดอาวุธครบมือ

3.การตรวจร่างกาย/ทำประวัติ

การตรวจร่างกาย/ทำประวัติเป็นขั้นตอนหนึ่งของการปรับทัศนคติที่พบในกลุ่มตัวอย่างหลายราย บางรายพบทั้งการตรวจร่างกายและทำประวัติ ส่วนบางรายไม่พบขั้นตอนเหล่านี้เลย การตรวจร่างกาย ตัวอย่างเช่น เจ้าหน้าที่จะตรวจเช็คว่าผู้ที่ถูกปรับทัศนคติไม่มีร่องรอยการถูกทำร้ายร่างกายก่อนเข้าค่ายทหาร หรือการซักถามโรคประจำตัว และให้กลุ่มตัวอย่างลงชื่อรับรองส่วนการทำประวัติจะเป็นการสอบถามข้อมูลทั่วไป เช่น ชื่อ อายุ อาชีพ ที่อยู่ ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

4.การควบคุมตัวในค่ายทหาร

การควบคุมตัวผู้ถูกปรับทัศนคติมีตั้งแต่แบบไม่ค้ำคั้น และแบบค้ำคั้นในค่ายทหาร ส่วนการควบคุมตัวในค่ายทหาร เจ้าหน้าที่ทหารจะมีการจัดสถานที่พักให้แก่ผู้ถูกปรับทัศนคติ ซึ่งจากการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างแต่ละรายพบการจัดสถานที่พักแตกต่างกัน เช่น ถูกจัดให้นอนในบ้านพักทหาร นอนพักในห้องอาหารที่เจ้าหน้าที่ทหารจัดเอาไว้ให้เป็นห้องพัก มีทั้งการให้นอนรวมกับบุคคลอื่น (ในกรณีนี้มีการแยกควบคุมตัวตามเพศหญิง/ชาย) และการจัดให้นอนคนเดียว สิ่งที่พบในกลุ่มตัวอย่างทุกรายคือ เจ้าหน้าที่ทหารคอยเฝ้าอยู่ที่หน้าประตู ใส่ชุดเครื่องแบบติดอาวุธ คอยควบคุมไม่ให้ออกไปนอกสถานที่ที่กำหนดไว้ รวมทั้งมีการยึดอุปกรณ์การสื่อสารของกลุ่มตัวอย่างเอาไว้ ทำให้กลุ่มตัวอย่างถูกปิดกั้นจากโลกภายนอก

ตัวอย่างที่น่าสนใจคือกรณีของ “AT01” (สัมภาษณ์ 9 เมษายน 2561) และ “AT02” (สัมภาษณ์ 29 มิถุนายน 2561) กลุ่มตัวอย่าง 2 รายนี้เป็นนักกิจกรรมกลุ่มเดียวกันที่ถูกเจ้าหน้าที่ทหารควบคุมตัวไว้ในค่ายทหารพร้อมกับกลุ่มนักกิจกรรมอีกหลายคน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 รายเล่าตรงกันว่า เจ้าหน้าที่ทหารจัดให้นอนในห้องที่มีลักษณะเหมือนห้องอาหารของนายทหารชั้นผู้ใหญ่ มีการนำฟิวเจอร์บอร์ดมาปิดหน้าต่างๆ ที่เป็นกระจกไว้ไม่ให้เห็นแสงสว่างภายนอก และเอาหลอดนามมาล้อมรอบบริเวณที่พัก ส่วนประตูห้องถูกล็อคเอาไว้จากภายนอก

“AT05” (สัมภาษณ์ 29 มิถุนายน 2561) ผู้สื่อข่าวอาวุโส ที่ถูกปรับทัศนคติถึง 2 ครั้ง เล่าว่า ในการปรับทัศนคติครั้งที่สอง ถูกเจ้าหน้าที่ทหารนำไปขังไว้ในห้องหนึ่ง มีลักษณะเป็น บ้านใหม่เก่าๆ หน้าต่างและประตูทุกบานถูกปิดเป็นห้องมืด มีเพียงแสงสว่างเล็กๆ ลอดออกมา ตามหน้าต่างไม้ที่ผุพัง ทำให้เขาคิดอัดและรู้สึกท้อแท้ใจไม่ออก เขาถูกขังอยู่ในห้องมืดนั้นนาน ถึง 3 วัน เขากล่าวว่าสำหรับเขาคือ “การลงโทษ” และเป็นการ “ขังเดี่ยว”

5.การรับประทานอาหาร

การรับประทานอาหารมีทั้งการให้ทานอาหารราคาแพง เช่น สเต็กปลาแซลมอน ปลา กะพงนึ่งมะนาว ขาหมู และการให้รับประทานอาหารทั่วไป เช่น ข้าวผัด ข้าวกล้อง ซึ่งเจ้าหน้าที่ ทหารจะมีการสอบถามเบื้องต้นว่ากลุ่มตัวอย่างต้องการรับประทานอาหารสิ่งใด และนำอาหารมาให้ ตามที่กลุ่มตัวอย่างขอ จะมีกลุ่มตัวอย่างเพียงบางรายที่เจ้าหน้าที่มีการเสนอเมนูอาหารด้วย ตัวเอง ซึ่งเป็นอาหารที่มีราคาแพง นอกจากนี้ยังพบว่าเจ้าหน้าที่ทหารจะมีการถ่ายรูปกลุ่ม ตัวอย่างกับอาหารเพื่อนำไปจัดทำรายงาน

6.การพูดคุย/การสอบสวน

การพูดคุยในกระบวนการปรับทัศนคตินับว่าเป็นหัวใจสำคัญของการเรียกตัวบุคคลไป ปรับทัศนคติ เนื่องจากเป็นขั้นตอนที่ทำให้ทราบถึงจุดประสงค์ของการนำตัวไปปรับทัศนคติ จาก การศึกษาพบว่า “การพูดคุย” มี 3 วัตถุประสงค์ที่สำคัญได้แก่ (1)การพูดคุยในลักษณะของการ สอบสวน และต้องการข้อมูลบางอย่างจากกลุ่มตัวอย่าง เช่น มีทัศนคติอย่างไรต่อ คสช. หรือ สถาบันกษัตริย์, การซักถามถึงบุคคลอื่นเพื่อเป็นพยานในการดำเนินคดีกับบุคคลนั้น, การถาม ถึงผู้อยู่เบื้องหลังการเคลื่อนไหวทางการเมือง เช่น ความเกี่ยวข้องกับ “ทักษิณ ชินวัตร” (อดีตนายกรัฐมนตรี) , เรื่องท่อน้ำเลี้ยง และ(2)การพูดคุยขอรับรองให้ยุติการเคลื่อนไหวและการ แสดงออกทางการเมือง หรือการวิพากษ์วิจารณ์ คสช. (3)การพูดเพื่อให้เหตุผลแก่กลุ่มตัวอย่าง ว่า “เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในประเทศ” “ทหารมีความจำเป็นต้องเข้ามา” “ทหารเข้ามา เดียวก็ไป”

ส่วนลักษณะการพูดมีตั้งแต่การพูดจาเชิงสนทนาม เช่น เรียกแทนตัวเองว่า “พี่” หรือ “น้อง” การพูดจาหยอกล้อ การพูดอย่างเป็นทางการ ไปจนถึงการพูดในเชิงข่มขู่ว่าจะฟ้องคดี

7.การปล่อยตัว

ในขั้นตอนนี้พบว่า เจ้าหน้าที่ทหารจะมีการตั้งเงื่อนไขก่อนการปล่อยตัว เช่น การให้กลุ่ม ตัวอย่างลงชื่อรับรองว่าจะไม่เคลื่อนไหวหรือแสดงออกทางการเมือง (MOU) ซึ่งในกลุ่มตัวอย่าง

บางรายพบว่า MOU ระบุไม่อนุญาตให้เดินทางออกนอกประเทศในเวลาที่กำหนด หรือหากจะเดินทางออกนอกประเทศจะต้องขออนุญาต คสช. ก่อน

กรณีที่น่าสนใจของกลุ่มตัวอย่างรายหนึ่ง ถูกเจ้าหน้าที่ทหารให้ทำ “แบบทดสอบทัศนคติ” ซึ่งเป็นการถามถึงความคิดเห็นของเขาต่อสถาบันกษัตริย์ โดยมีกระดาษคำถามให้เขียนตอบแบบปลายเปิด เมื่อตรวจสอบแล้วว่าทัศนคติเป็นที่พอใจจึงปล่อยตัว

8. หลังการปล่อยตัว

หลังจากที่ปล่อยตัวแล้ว เจ้าหน้าที่ทหารจะมีการติดตามผู้ถูกปรับทัศนคติเป็นระยะๆ โดยจะติดตามถึงที่บ้าน ที่ทำงาน และบางครั้งมีการคุกคามด้วยการ “ไปเยี่ยม” ครอบครัวของกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างรายหนึ่งสะท้อนว่า “...MOU มีผลมากมาย ที่ทำให้เราไม่ออกมาเคลื่อนไหวทางการเมือง เขากำลังจะบอกเราว่า Big Brother กำลังจับตาดูคุณอยู่นะ สิ่งที่ทำให้เรารู้สึกกลัวก็คือ กลัวพลาดแล้วจะโดนคดี...” AT01 กล่าว (สัมภาษณ์ 9 เมษายน 2561)

“...มีทหารคนหนึ่งบอกว่าอยากจะมาหาที่ทำงาน แล้วบอกว่าอยากจะ做朋友 ขอเป็นเพื่อนได้ไหม เดี่ยวผมจะมีงานแต่ง จะชวนไปงานแต่ง เขาก็จะแบบพยายามตีสนิท เป็นเหมือนจิตวิทยา มวลชนของเขา เราก็ไม่รู้ว่าจะระดับปฏิบัติการเขาอาจจะเป็นมิตรกับเราจริงๆ ก็ได้ แต่ในระดับนโยบายที่ทำแบบนี้มันส่งผลต่อความรู้สึกว่าเขามีอำนาจ เขามอนิเตอร์เราอยู่ และเขาไม่ได้ใจดีกับเราอย่างเดียว แต่เขาถึงพ่อถึงแม่เรา คนที่เรารัก ซึ่งมันมีผลต่อการตัดสินใจอะไรบางอย่างของเรา...” AT01 กล่าว (สัมภาษณ์ 29 มิถุนายน 2561)

ในประเด็นด้านผลกระทบที่เกิดจากการปรับทัศนคติ ผลการศึกษาพบว่า การปรับทัศนคติของ คสช. ได้ส่งผลกระทบที่สำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ (1)การละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อผู้ถูกปรับทัศนคติ (2)เสรีภาพในการแสดงออกทางการเมืองถูกจำกัด (3)ผลกระทบต่อระบบยุติธรรม อภิปรายผลได้ดังนี้

1.การละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อผู้ถูกปรับทัศนคติ

พบว่ากระบวนการปรับทัศนคติของ คสช. ในแต่ละขั้นตอนทำให้เกิดผลกระทบต่อกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ (1)ผลกระทบทางร่างกาย เช่น การทำให้บาดเจ็บจากการนำสายไฟมารัดข้อมือ หายใจไม่ออก (2)ผลกระทบทางจิตใจ อย่างเช่น ทำให้กลุ่มตัวอย่างรู้สึกกังวล หวาดกลัว ใช้ชีวิตอย่างน่าเบื่อจากการถูกควบคุมตัว กระวนกระวายใจ เครียด กลุ่มตัวอย่างรายหนึ่งสะท้อนว่า “...ความรู้สึกตอนอยู่ในค่าย ผมคิดว่ามันเป็นการอยู่แบบไม่จำเป็น ไม่รู้จะเอามาขังไว้ทำไม ไม่มีอะไร มันเป็นเรื่องไร้สาระในความรู้สึกผม แต่เขาเป็นว่าผมอยู่แบบน่าเบื่อมาก แล้วการเอาเรา

มาซัง ผมไม่รู้ว่ามันจะเกิดอะไรขึ้นบ้าง เวลาที่ทหารใส่ไม้ม้ารำตัว จะเอาเราไปไหนก็ไม่บอก
นึกจะมาก็มา ใครสั่งมาเราก็ไม่รู้ ก็เลยกังวลจากการที่เราไม่รู้อะไรเลย...” AT03 กล่าว
(สัมภาษณ์ 15 พฤษภาคม 2561)

“...ถึงแม้จะไม่ได้เอาเราไปซ้อมทรมาน แต่สภาวะที่เราอยู่และเราก็ไม่รู้อะไร ไม่รู้ว่าจะได้ออกวัน
ไหน มันส่งผลในแง่ของจิตใจและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ มันไม่มีเลย มันถูกอำนาจแบบนี้
กดทับไว้” AT07 กล่าว (สัมภาษณ์ 4 กรกฎาคม 2561)

2. เสรีภาพในการแสดงออกทางการเมืองถูกจำกัด

การศึกษาถึงกระบวนการปรับทัศนคติในแต่ละขั้นตอนพบว่า กระบวนการปรับทัศนคติ
ที่เป็นปัญหาและส่งผลกระทบต่อเสรีภาพในการแสดงออก คือ “การสร้างเงื่อนไขให้ลงชื่อร่วมมือ
หรือขอให้ยุติการออกมาแสดงออกหรือเคลื่อนไหวในประเด็นทางการเมือง” และขั้นตอนการ
ติดตามหลังจากการปล่อยตัว (ตามไปเยี่ยมที่บ้าน/คุกคามครอบครัวกลุ่มตัวอย่าง) ผลที่เกิดขึ้น
คือทำให้กลุ่มตัวอย่างไม่ออกมาแสดงออกทางการเมือง หรือยุติการเคลื่อนไหวในประเด็นที่
ทหารขอหรือไม่

สิ่งที่เรียกว่าการปรับทัศนคติไม่เพียงส่งผลกระทบต่อเสรีภาพในการแสดงออกทางการเมือง
ของปัจเจกบุคคลเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อความหวาดกลัวในสังคม ผลก็คือทำให้ประชาชนไม่กล้า
ที่จะแสดงออกทางการเมืองภายใต้การปกครองของ คสช.

AT05 (สัมภาษณ์ 29 มิถุนายน 2561) กลุ่มตัวอย่างที่ถูกปรับทัศนคติดำเนินการกล่าวใน
ฐานะผู้สื่อข่าวว่า การที่เขาถูกนำตัวไปปรับทัศนคติทำให้ผู้สื่อข่าวด้วยกันเกิดความกลัวในการทำ
หน้าที่สื่อมวลชน โดยเขามองว่าการปรับทัศนคติเป็นการสร้างความหวาดกลัวอย่างหนึ่งในกับ
คนในสังคม

เช่นเดียวกับกลุ่มตัวอย่างอีกรายที่กล่าวว่า “...มันเป็นการแสดงให้คนในสังคมเห็นว่า
กลัว ที่จะใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงออกทางการเมือง ในการมาต่อต้านรัฐบาล รัฐประหาร ใน
การเรียกร้องสิทธิอะไรหลายๆ อย่าง เพราะฉะนั้นปรับทัศนคติ ผลของมันจริงๆ มันไปเปลี่ยนคน
ที่ถูกปรับทัศนคติจริงๆ ไม่ได้ แต่มันสร้างความกลัวในสังคมได้ ทำให้แม้แต่คนที่ป็นนักวิชาการ
เป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยต้องเซ็นเซอร์ตัวเอง ไม่กล้าที่จะแสดงออก คนที่ไม่ถูกปรับทัศนคติก็
จะไม่กล้าพูดอะไร เพราะกลัวว่าจะโดนเหมือนคนที่เขาโดน เพราะงั้นมันจึงมีผลในการสร้าง
ความกลัว ยิ่งเขารุกเข้ามาในการทำให้มหาวิทยาลัยกลายเป็นค่ายทหาร เวลาผมมางานเสวนา

หรือจัดเสวนาก็จะมีทหาร ตำรวจมานั่งฟัง ทั้งหมดนี้มันทำให้สิทธิและเสรีภาพมันไม่มีจริง...”
AT07 กล่าว (สัมภาษณ์ 4 กรกฎาคม 2561)

สอดคล้องกับ “ยิ่งชีพ อัชฌานนท์” (สัมภาษณ์ 25 พฤษภาคม 2561) ผู้จัดการโครงการอินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชน หรือ ไอลอร์ กล่าวว่า การปรับทัศนคติเป็นเพียงสิ่งที่ คสช. สร้างขึ้น เพื่อสร้างความชอบธรรมในการจับคนไปขัง ส่งผลอย่างหนึ่งที่ไม่ใช่เฉพาะต่อตัวผู้ที่ถูกปรับทัศนคติ แต่สร้างบรรยากาศความกลัวในสังคม จนคนในสังคมเอามาเล่นกันว่า “ระวังนะเดี๋ยวจะถูกจับไปปรับทัศนคติ” ทำให้กระทบต่อบรรยากาศในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในยุคนี

เช่นเดียวกับ “ชูวิธ ฤกษ์ศิริสุข” (สัมภาษณ์ 31 พฤษภาคม 2561) บรรณาธิการบริหารสำนักข่าวประชาไท ที่มองว่าการปรับทัศนคติส่งผลกระทบอย่างหนึ่งคือ (1) ใช้ปราบปรามสื่อมวลชน และในอีกแง่หนึ่งคือ (2) การสร้างวัฒนธรรมความกลัวให้กับคนในสังคม ทำให้เกิดวัฒนธรรมความสยบยอม และจำเป็นต้องยอมรับกับอำนาจที่ไม่เป็นธรรม การปรับทัศนคติทำให้สังคมยอมรับได้กับความไม่เป็นธรรม เพราะไม่รุนแรงแบบซ้อมทรมาน แต่ยอมรับกับความรุนแรงแบบนี้ได้ ยอมรับกับอำนาจที่จะเมิดสิทธิได้ แล้วความหวาดกลัวนั้นก็ไปปิดกั้นเสรีภาพคนอื่น ๆ

“เขาจับหนึ่ง เพื่อให้เกิดความกลัวเป็นแสนเป็นล้าน สื่อก็เหมือนกัน สื่อหลักๆ ที่ตั้งคำถาม โดนหมดเลย ไม่ว่าจะโดนแบบชัดเจนแบบคุณประวิตร หรือดำเนินทางการกฎหมายเหมือนผู้สื่อข่าวประชาไท หรือขอความร่วมมือ กระบวนการเหล่านี้มีเยอะกว่ายอดภูเขา น้ำแข็งที่เราเห็นอยู่”
ชูวิธกล่าว (สัมภาษณ์ 31 พฤษภาคม 2561)

ชูวิธกล่าวอีกว่าความหวาดกลัวตรงนี้ทำให้ไม่เกิดแรงบันดาลใจ หรือความตระหนักว่าตัวเราเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาประเทศ ดังนั้นผู้คนจึงถอยห่างจากการพัฒนาประเทศ การเมือง กิจกรรมสาธารณะ หรือถอยห่างจากความเป็นเจ้าของประเทศ

“เรื่องนี้เป็นเรื่องอันตรายนมากในสังคมประชาธิปไตย เรากลายเป็นคนที่อาศัยเขาอยู่ แล้วปล่อยให้คนอื่นอีกกลุ่มที่เรียกเราไปปรับทัศนคติอาศัยอยู่ในประเทศต่อไป กระบวนการตรวจสอบก็ทำไม่ได้ เพราะทุกคนหวาดกลัว เมื่อกระบวนการตรวจสอบทำงานไม่ได้ ทั้งเรื่องของการพัฒนาประเทศก็จะกลายเป็นเรื่องของคนกลุ่มเดียว คณะเดียว ขณะที่เขาปกครองอยู่” ชูวิธกล่าว (สัมภาษณ์ 31 พฤษภาคม 2561)

3.ผลกระทบต่อระบบยุติธรรม

เนื่องจากการปรับทัศนคติของ คสช. สามารถทำได้โดยอาศัยกฎอัยการศึกและคำสั่ง คสช. ที่ 3/2558 และ 13/2559 ที่ให้อำนาจ คสช. ในการควบคุมตัวประชาชนเอาไว้ได้ 7 วัน โดยไม่สามารถตรวจสอบได้ กล่าวคือ กฎอัยการศึกและคำสั่งหัวหน้า คสช. เหล่านี้ ทำให้ คสช. มีความชอบธรรมในการเรียกตัวและนำตัวบุคคลไปปรับทัศนคติ

สรุปและอภิปรายผล

การปรับทัศนคติ: เครื่องมือจำกัดเสรีภาพในการแสดงออก

การศึกษาถึงกระบวนการปรับทัศนคติของ คสช. ในแต่ละขั้นตอน ชี้ให้เห็นว่า การสร้างเงื่อนไขให้ลงชื่อร่วมมือ หรือขอความร่วมมือไม่ให้กลุ่มตัวอย่างออกมาแสดงออกหรือเคลื่อนไหวในประเด็นนั้นๆ รวมทั้งการติดตามหลังจากการปล่อยตัว เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างไม่ออกมาแสดงออกทางการเมืองหรือเลือกที่จะแสดงออกอย่างมีข้อจำกัด สรุปผลให้เห็นดังตารางต่อไปนี้

ตารางสรุปผลกระบวนการปรับทัศนคติที่ส่งผลต่อเสรีภาพในการแสดงออก

กลุ่มตัวอย่าง	สาเหตุของการถูกปรับทัศนคติ	การสร้างเงื่อนไข	หลังจากการปล่อยตัว	การปฏิบัติ (react) หลังการปล่อยตัว
AT01 นักกิจกรรมกลุ่ม ประกายไฟ	นักกิจกรรมกลุ่ม ประกายไฟ ถูกเรียก รายงานตัวจากกรณี ละครเรื่อง “เจ้าสาว หมาป่า”	ลงชื่อ MOU ยุติการ แสดงออกทาง การเมือง	เจ้าหน้าที่ทหารคอย ติดตามที่บ้านเป็น ระยะ/พบการ ตักเตือนเมื่อเห็นกลุ่ม ตัวอย่างไปร่วมชุมนุม	ไม่ออกมาแสดงออก ทางการเมืองในที่ สาธารณะ
AT02 นักกิจกรรมกลุ่ม ประกายไฟและ ผู้สื่อข่าว	นักกิจกรรมกลุ่ม ประกายไฟ ถูกเรียก รายงานตัวจากกรณี ละครเรื่อง “เจ้าสาว หมาป่า”	ลงชื่อ MOU ยุติการ แสดงออกทาง การเมือง	เจ้าหน้าที่ทหารคอย ติดตามที่บ้านเป็น ระยะ/พบการคุกคาม พ่อแม่ถึงบ้านที่ ต่างจังหวัด	ทำตาม MOU ระบุ และแสดงออกทาง การเมืองอย่าง ระมัดระวังมากขึ้น
AT03 ประชาชนทั่วไป เคยเป็นอดีต นักโทษคดี 112	ถูกสงสัยว่าจะกระทำ ความผิดเกี่ยวกับคดี 112 เนื่องจากเคยเป็น อดีตนักโทษคดี ม.112	ลงชื่อ MOU ยุติการ แสดงออกทาง การเมือง	เจ้าหน้าที่ทหารคอย ติดตามที่บ้านเป็น ระยะ	ไม่ออกมาแสดงออก ทางการเมืองในที่ สาธารณะ

กลุ่มตัวอย่าง	สาเหตุของการถูก ปรับทัศนคติ	การสร้างเงื่อนไข	หลังจากการปล่อย ตัว	การปฏิบัติ (react) หลังการปล่อยตัว
AT04 นักเคลื่อนไหว และ นักการเมือง	ออกมาตรวจสอบการ ทำงานของรัฐบาลเรื่อง “หมุดคณะราษฎรที่ หายไป”	รับคำขอจากทหาร ยุติการเคลื่อนไหว เรื่องหมุด คณะราษฎร	เจ้าหน้าที่ทหารคอย ติดตามที่บ้านเป็น ระยะ	ยุติการเคลื่อนไหวเรื่อง หมุดคณะราษฎร แต่ ยังคงเคลื่อนไหวใน ประเด็นทางสังคมอื่นๆ เช่นเดิม
AT05 ผู้สื่อข่าว สำนัก ข่าวชื่อดัง	นำเสนอข่าวเกี่ยวกับ คสช.	ลงชื่อ MOU ยุติการ แสดงออกทาง การเมือง	เจ้าหน้าที่ทหารคอย ติดตามที่บ้านเป็น ระยะ/หลังจากการ ปรับทัศนคติดังกล่าว ถูกเรียกปรับทัศนคติ อีกครั้ง /ถูกให้ออก จากงาน/ ถูกแจ้งข้อ กล่าวหา	ยังออกมารายงานข่าว การเมืองตามปกติ และ ใช้ช่องทางสื่อสังคม ออนไลน์เพื่อสื่อสาร เรื่องการเมือง
AT06 ประชาชนทั่วไป	ไปรยไปปลิวต่อต้าน เผด็จการในที่สาธารณะ	ไม่พบ	ถูกแจ้งข้อกล่าวหา คดีขึ้นศาลทหาร	ไม่ออกมาแสดงออก ทางการเมืองในที่ สาธารณะ แต่ยังคงใช้ ช่องทางแสดงออกทาง การเมืองผ่านสื่อสังคม ออนไลน์
AT07 นักวิชาการ	แสดงออกทางการเมือง วิพากษ์วิจารณ์ การเมืองและสถาบัน กษัตริย์	ลงชื่อ MOU ยุติการ แสดงออกทาง การเมือง	เจ้าหน้าที่ทหารคอย ติดตามที่บ้านเป็น ระยะ	แสดงออกทางการเมือง น้อยลง

นอกจากนี้นักวิชาชีพด้านกฎหมายและด้านสื่อมวลชน มีความเห็นตรงกันว่า “การปรับทัศนคติของ คสช. ไม่เพียงส่งผลต่อบุคคล (ผู้ถูกปรับทัศนคติ) แต่ยังส่งผลให้เกิดบรรยากาศความหวาดกลัวในสังคม สอดคล้องกับบทความวิจัยของ อรุณ ชัยนหา (2559) ที่แสดงให้เห็นว่า วิกฤติในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในยุคปัจจุบันนี้ มีสาเหตุมาจากหลายปัจจัย หนึ่งในนั้นเกิดจาก “การปรับทัศนคติ” ซึ่งเป็นการแซ่ซ้งการเคลื่อนไหวทาง

การเมืองของภาคประชาสังคม การเคลื่อนไหวของเครือข่าย กลุ่ม ชมรม สมาคม มูลนิธิ สถาบัน รวมถึงชุมชนที่มีกิจกรรมหรือมีการเคลื่อนไหว เนื่องจากถูกมองว่าเป็น “ความเห็นต่างที่เป็นภัยต่อความมั่นคง” ดังนั้นการเคลื่อนไหวทางการเมืองของภาคประชาชนจึงมีแนวโน้มลด หรือไม่ปรากฏรูป ทั้งจากหน้าหนังสือพิมพ์ หรือสื่อวิทยุ โทรทัศน์

และบทความการวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นเกี่ยวกับการควบคุมการปฏิบัติงานของผู้สื่อข่าว ในยุครัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ” ของไอฟาร์ เลิศรัตนดำรงกุล (2559) ที่ศึกษาความคิดเห็นของนักวิชาชีพด้านสื่อสารมวลชนและนักวิชาการด้าน สื่อสารมวลชน เกี่ยวกับการควบคุมการปฏิบัติงานของผู้สื่อข่าวในยุค คสช. พบว่า การควบคุมการปฏิบัติงานของผู้สื่อข่าว และผลกระทบจากการควบคุมการปฏิบัติงานของผู้สื่อข่าว สามารถแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ การควบคุมทางตรง คือควบคุมโดยใช้ประกาศหรือคำสั่งต่างๆ ของ คสช. และการควบคุมทางอ้อม คือการเรียกปรับทัศนคติ การเชิญพูดคุยทำความเข้าใจ โดยทำที่และการตอบโต้ผู้สื่อข่าวของหัวหน้าคณะ คสช. ล้วนเป็น “การควบคุม” และมีผลกระทบต่อการปฏิบัติงานของผู้สื่อข่าว

จากพูดคุยเพื่อปรับความเข้าใจสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชน

ตลอดระยะเวลาที่ คสช. เข้ามาทำหน้าที่บริหารประเทศ องค์การด้านสิทธิมนุษยชนทั้งในและต่างประเทศออกมาเรียกร้องให้ คสช. ยุติการนำประชาชนไปปรับทัศนคติ เนื่องจากมองว่าการปรับทัศนคติเป็นการ “การละเมิดสิทธิมนุษยชน” ขณะที่สถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนภายใต้ระบอบ คสช. ประเทศไทยเป็นภาคีสถิติสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนแล้ว จำนวน 7 ฉบับ จากทั้งหมด 9 ฉบับ ส่งผลให้ประเทศไทยมีพันธผูกพันในการปฏิบัติตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และสนธิสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี รวมถึงข้อตกลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการประชุมระดับโลก โดยองค์กรของรัฐที่มีหน้าที่หลักในการทำงานเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยคือกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพกระทรวงยุติธรรม (แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, 2561)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน (พ.ศ. 2560) ได้ระบุถึงการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนไว้หลายมาตราด้วยกัน เช่น ในมาตรา 4 นั้นระบุว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง” และ ในหมวดที่ 3 ซึ่งเป็นหมวดสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตราที่ 25 ถึง 49 ยังได้บรรยายขอบเขตของสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้ในหลายด้านด้วยกัน เช่น ความยุติธรรมทางอาญา การศึกษา การ

ไม่เลือกปฏิบัติ เสรีภาพในการแสดงออก การไม่ก้าวก่ายชีวิตส่วนตัว และข่าวของเครื่องใช้ส่วนตัว เป็นต้น (แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, 2561)

นอกจากนี้ รัฐบาลยังได้จัดทำ แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ซึ่งจัดทำฉบับแรกในปี 2551 ในขณะที่ฉบับปัจจุบันเป็นฉบับที่ 3 พ.ศ.2557-2561 โดยรัฐบาลได้จัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติขึ้นเพื่อให้ทุกภาคส่วนนำไปใช้ในการส่งเสริม ปกป้อง และคุ้มครองสิทธิของประชาชนในประเทศต่อไป (แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, 2561)

“...ขออย่าว่าตอนนี้ไม่มีการเรียกบุคคลมาปรับทัศนคติแล้ว ซึ่งเราก็ไม่ใช้คำนี้อีกด้วย แต่ใช้คำว่า พุดคุยทำความเข้าใจ และขอความร่วมมือ” แหล่งข่าวของ คสช. ให้สัมภาษณ์ผ่านมติชนออนไลน์, 2559

ทางด้าน พ.อ.ปิยพงศ์ กลั่นพันธุ์ ที่มโษษณคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ให้สัมภาษณ์ผ่านสำนักข่าว ไอ.เอ็น.เอ็น. ถึงกรณีการเรียกตัว “วัฒนา เมืองสุข” อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ และแกนนำพรรคเพื่อไทย ไปปรับทัศนคติ เนื่องจากพบการแสดงความคิดเห็นที่อาจกระทบต่อการปฏิบัติงานของ คสช. จึงเชิญเข้ามาพุดคุยทำความเข้าใจ และขอความร่วมมือเบื้องต้นเท่านั้น พร้อมยืนยันว่าเป็นเพียงการทำความเข้าใจเพื่อความสงบเรียบร้อย ไม่ได้เป็นการขัดแย้งกันแต่อย่างใด ทั้งยังกล่าวด้วยว่ายังมีอีกหลายคน que แสดงความคิดเห็นในลักษณะเดียวกัน จึงอยากขอความร่วมมือทุกฝ่าย อย่าเพิ่งออกมาเคลื่อนไหว เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินให้เรียบร้อยก่อน (sanook, 2559)

แม้คำกล่าวของตัวแทน คสช. ข้างต้นต้องการสื่อสารไปยังสังคมว่าการปรับทัศนคติของ คสช. ไม่ได้มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนเป็นเพียงการพุดคุยเพื่อปรับความเข้าใจเท่านั้น

ทว่าจากการศึกษาถึงกระบวนการปรับทัศนคติของ คสช. พบว่าการปรับทัศนคติในแต่ละขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็น “การบุกจับตัวโดยพลการ” โดยไม่สอบถามความยินยอม (consent) จากกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำตัวไปพุดคุย/สอบสวน การนำตัวไป “กักขัง” ไว้ในพื้นที่ค่ายทหารทำให้กลุ่มตัวอย่างไม่ได้รับอิสรภาพ “การยึดอุปกรณ์การสื่อสาร” ทำให้ไม่สามารถติดต่อกับโลกภายนอกได้ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน ซึ่งขัดกับหลักการเรื่องสิทธิและเสรีภาพที่ถูกระบุไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และสนธิสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี

AT05 (สัมภาษณ์ 29 มิถุนายน 2561) กลุ่มตัวอย่างที่ถูกปรับทัศนคติดูหนึ่งสะท้อนว่าการปรับทัศนคติสำหรับเขาเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนหลายอย่าง ตั้งแต่การเรียกตัวไป การยึดโทรศัพท์มือถือ สำหรับเขายอมรับว่าตนเองมีจิตใจที่เข้มแข็งพอสมควร แต่หากไม่เข้มแข็งพอ

อาจมีอาการกลัว หรือส่งผลกระทบทางจิตใจได้ เขายกตัวอย่างของบุคคลที่ถูกคุมตัวให้อยู่ในบ้านเดียวกันว่า บุคคลนั้นร้องไห้คิดถึงลูกและภรรยา เนื่องจากคนที่อยู่ในนั้นไม่รู้เลยว่าจะต้องเจอกับอะไรบ้าง

ระบบยุติธรรมกลายเป็นอาวุธสร้างความชอบธรรมในการจำกัดเสรีภาพ- ละเมิดสิทธิมนุษยชน

แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หมวด 3 ว่าด้วยสิทธิ และเสรีภาพของชนชาวไทย ที่ถูกบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนับตั้งแต่ ปี พ.ศ.2540 – 2560 จะรับรองสิทธิและเสรีภาพไว้อย่างไร ทว่าสิทธิและเสรีภาพที่ว่ำนั้ถูกจำกัดด้วยกลไกแบบใหม่ที่ คสช. สร้างขึ้นมา เรียกว่า “การปรับทัศนคติ” โดยอาศัยความชอบธรรมผ่านกฎอัยการศึก และคำสั่งหัวหน้า คสช. ที่ 3/2558 และ 13/2559 ที่ให้อำนาจแก่ คสช. ในการควบคุมตัวประชาชนไปปรับทัศนคติได้ถึง 7 วัน โดยที่ไม่สามารถตรวจสอบได้ อีกทั้งประกาศ คำสั่ง และคำสั่งหัวหน้า คสช. ที่ออกมา จะยังคงอยู่ต่อไปหากไม่มีการยกเลิก ถึงแม้ว่า คสช. จะสิ้นสุดอำนาจในการบริหารประเทศแล้วก็ตาม

ข้อเสนอแนะ

1.ควรมีการยกเลิกประกาศ คำสั่ง และคำสั่งหัวหน้า คสช. เนื่องจากเป็นกฎหมายที่ให้อำนาจแก่ คสช. ในการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยที่ไม่สามารถตรวจสอบได้ ซึ่งประชาชนสามารถทำได้ด้วยการร่วมกันเข้าชื่อเสนอกฎหมายยกเลิกประกาศ คำสั่ง และคำสั่งหัวหน้า คสช.

2.ในยามที่ประเทศอยู่ในรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งควรมีการส่งเสริมการสร้างความรู้ความเข้าใจรวมถึงความตระหนักในประเด็นเรื่องสิทธิและเสรีภาพให้แก่คนในสังคม ซึ่งอาจทำได้ด้วยการ “ผลิตสื่อ” หากคนในสังคมมีความตระหนักในประเด็นนี้อย่างจริงจัง อาจนำมาซึ่งการแก้ไขปัญหาในระยะยาวเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน และการจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกในประเทศไทย

บรรณานุกรม

AT01 (นามสมมติ) (สัมภาษณ์) 9 เมษายน 2561.

AT02 (นามสมมติ) (สัมภาษณ์) 29 มิถุนายน 2561.

AT03 (นามสมมติ) (สัมภาษณ์) 15 พฤษภาคม 2561.

AT04 (นามสมมติ) (สัมภาษณ์) 10 พฤษภาคม 2561.

AT05 (นามสมมติ) (สัมภาษณ์) 29 มิถุนายน 2561.

AT06 (นามสมมติ) (สัมภาษณ์) 4 เมษายน 2561.

AT07 (นามสมมติ) (สัมภาษณ์) 4 กรกฎาคม 2561.

Sanook. (3 มีนาคม 2559). ปิยพงศ์ เผยปรับทัศนคติพัฒนาแค่ทำความเข้าใจ. สืบค้นจาก

<https://www.sanook.com/news/1958522/>.

ชูวิธ ฤกษ์ศิริสุข (สัมภาษณ์) 31 พฤษภาคม 2561.

ประจักษ์ ก้องกีรติ. (2558). ประชาธิปไตยในยุคเปลี่ยนผ่าน. กรุงเทพฯ: ฟาเดียวัน.

พจนานุกรมศัพท์การเมืองไทยร่วมสมัย. (23 พฤษภาคม 2558). ความหมายปรับทัศนคติ.

สืบค้นจาก

<https://www.facebook.com/thaipoliticdictionary/photos/a.289028981118666.7249>

[2.28301 2088387022/1044980875523469/?type=3&theater.](https://www.facebook.com/thaipoliticdictionary/photos/a.289028981118666.7249)

มติชนออนไลน์. (1 มิถุนายน 2559). คสช.แจงไม่เรียกปรับทัศนคติแล้ว ขอเลิกใช้คำนี้

เปลี่ยนเป็น‘พูดคุยทำความเข้าใจ’. สืบค้นจาก

https://www.matichon.co.th/politics/news_156317.

ยิ่งชีพ อัชฌานนท์ (สัมภาษณ์) 25 พฤษภาคม 2561

ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน. (01 เมษายน 2559). 1 ปี คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความ

สงบ แห่งชาติ ที่ 3/2558 : “อำนาจพิเศษ” ในสถานการณ์ปกติ. สืบค้นจาก

<http://www.tlhr2014.com/th/?p=1157>.

ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน. (20 มิถุนายน 2561). นิติรัฐที่พังทลาย: รายงาน 4ปี สิทธิ

มนุษยชนภายใต้ คสช. และผลพวงรัฐประหารต่อสังคมไทย ตอนที่ 3. สืบค้นจาก

<http://www.tlhr2014.com/th/?p=7861>.

อรุณ ชัยินหา. (2559). จากการปรับทัศนคติสู่วิกฤตการณ์การมีส่วนร่วมทางการเมืองของ

ประชาชน. วารสารร่วมพฤษภา มกราคม - เมษายน 2559.

แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล. (15 พฤษภาคม 2561). สิทธิมนุษยชนคืออะไร? สืบค้นจาก

<https://www.amnesty.or.th/latest/blog/62/>.

ไอฟาร์ เลิศรัตนดำรงกุล. (2559). ความคิดเห็นเกี่ยวกับการควบคุมการปฏิบัติงานของผู้สื่อข่าว
ในยุครัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ. คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ไอลอว์. (13 พฤษภาคม 2558). รวมผลงาน การใช้อำนาจมาตรา 44 ตามรัฐธรรมนูญชั่วคราว.

สืบค้น จาก <https://www.ilaw.or.th/node/3679>.

ไอลอว์. (10 เมษายน 2559). คำสั่งหัวหน้า คสช. ฉบับที่ 3/2558 กับ 13/2559: บทเรียนปัญหา
อำนาจนอกระบบที่ตรวจสอบถ่วงดุลไม่ได้. สืบค้นจาก <https://ilaw.or.th/node/4085>.

ไอลอว์. (3 ธันวาคม 2560). ประกาศ คสช., คำสั่ง คสช. และคำสั่งหัวหน้า คสช. ต่างกัน

อย่างไร? สืบค้นจาก <https://ilaw.or.th/node/4690>.

ไอลอว์. (10 มกราคม 2561). Attitude Adjusted?: "เหมือนจะทำให้เราบ้า" เจ็ดวันในค่ายทหาร
ของวัยรุ่นที่ถูกกล่าวหาเป็น "แฮกเกอร์". สืบค้นจาก <https://freedom.ilaw.or.th/blog/attitude-adjusted-เหมือนจะทำให้เราบ้า-เจ็ดวันในค่ายทหาร-ของวัยรุ่นที่ถูกกล่าวหาเป็น-แฮกเกอร์>.